

שולמית חוה הלוי

מעשה בבת-מצווה שלא הייתה

זיכרונות ושני שירים

הייתי ילדה קטנטנה כאשר נזרקתי מאצל ארון הקודש בבית-הכנסת שבמושב הזורעים לעזרת הנשים הטובה והמבודדת... איכה ישבתי שם, בודדה.

זכורתי, מדי בוקר הנסיעה עם אבי מפוריה עילית לתפילות השחרית המוקדמות. לבית-הכנסת הגיעו איכרים משכימים במגפיהם, עם ריח חריף של רפתות, ואבי הרופא. הייתי הילדה היחידה. הייתי מסתובבת באולם התפילה, נוגעת בקודש. נוגעת במכסי התפילין של אבא, בציציות הטלית שלו. לפעמים הייתי חובקת את רגלו ומתעטפת עמו בטליתו. הייתי מטפסת לבימה, נוגעת ביראה ופליאה בשולחן בו נח ספר התורה, מלטפת את הקטיפה הבלויה מגלגולי תורה. רציתי להיות אותה מפה בלויה.

הייתי קרבה לארון הקודש, נוגעת בפרוכת, מריחה את ריח האבק והקלף, מציצה, מברחה נשיקה, טומנת פני. הייתי מדמיינת עצמי בת לוי שרה שם במעלות, פורטת עלי נבל. הייתי מנהלת שם עסקאות עם בורא עולם, היו לי תפילות משלי, פרקי תהילים חביבים עליי. כשעמדתי באתגר שהצבתי לעצמי, ללמוד בעל-פה פרקים מסוימים, וכדומה, הייתי לוחשת אותם שם, בפניו. אם כשילתי, אם נתערבלו מלוותי בכי, היה זה יום שכמעט ולא יכולתי לשרוד אותו. עונשים שונים ומשונים גזרתי על עצמי, ולמחרת שבתי, מוכנה עם כפל מכסה. כשעלה הדבר בידי, קרן האור שזוהרה מן החלון הקטן באבק בית-הכנסת החשוך כמו ליטפה אותי. הייתי אהובה. אם הוכיחי נמרצות על לא עוול בכפי, באתי לבית-הכנסת, תחבתי את ראשי אל בין הפרוכת ו"קודש הקודשים", ושפכתי את לבי כמים לפני ה'. "כי אבי ואמי עזבוני", אמרתי לנפשי, וגופי חבול ונפשי דואבה, "זה" יאספני". גם הטענות והמענות שלי נשמעו שם, בלחש, אבל בתובענות וציפייה ברורה לתשובה. מעולם לא הטלתי ספק בנוכחות קשובה לי בתוך ארון הקודש, ואהבתי אליו הייתה עמוקה. היא הייתה סוד ההישרדות שלי באותם ימי ילדות קשים.

* * *

הכל בא אל קיצו בבוקר אחד, כאשר איכר אחד, אין לי שמץ של מושג מי היה -- אבל ברור שלא היה תלמיד חכם ולא בר סמכות כלשהי -- שלח אותי בלא כל טקס לעלות לעזרת הנשים.

לא ראיתי את פניו. הייתי ילדה קטנה, ועיני ראו עד מותני אנשים בערך. אבא לא עמד בפרץ. הייתי המומה. עבר עלי מין שיתוק, מין סנוור. לא אמרתי מלה. העלייה במדרגות הייתה קשה מנשוא. הכובד. אני זוכרת שבקושי רב גררתי עצמי במעלה המדרגות, כמו הובלתי לגרדום כלשהו.

מלמעלה הכל נראה שונה. הטחב והעובש ביטאו כאן את העדר הנוכחות הרוחנית של בני אנוש. במבט מכאן, אפרוריות וריק מילאו את אולם התפילה שנשלט מעתה בידי האנשים שבאו להתפלל בחיפזון ולצאת לעמל יומם. האל נעלם. ואני, היחידה בעזרת הנשים, מנותקת לגמרי, מנסה לעקוב אחרי תפילתם החפוזה ואיני יכולה בשום פנים ואופן. עד היום אני משוכנעת שגם מומחים במכירות פומביות לא היו עומדים בקצב, וכי הייתה שם העמדת פנים. נאלצתי לבחור בין פסוקי דזמרה הכרחיים, להתאמן בבית על קצב, לומר לעצמי שלא לוותר לאיכרים, בעלי "המועדון של האלוהים", לאט לאט להוסיף עוד פסוקי דזמרה לפי סדר, אלה החביבים עליי במיוחד (הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם). את מקומה של הפגישה עם האהבה הגדולה, החליף מפגש יומי עם אפליה ועלבון. איש לא ידע ואיש לא היה מבין לו ניסיתי להעלות את הנושא לדיון.

בשני וחמישי ניסיתי ללמוד משמיעה איך לקרוא בתורה. במהרה גיליתי שהקריאה הייתה מעשה חזפו. כל בעל קורא עשה ככל העולה ברוחו, בלי כל הכנה. כל שני וחמישי היו הטעמים נשמעים אחרת, ולא משום שהקוראים באו מגלות אשכנז או ספרד, אלא משום שלא באו מוכנים, וכך, בלי יראת שמים או כבוד ציבור, היו משמיעים קולות שלא היה להם קשר לטעמי המקרא. המתי בערה בי, אבל זו הייתה דרכי היחידה. לאט לאט, בתיסכול, למדתי משמיעה ומעבד לשגיאותיהם של הבטלנים. למדתי לאהוב את הרציניים, והייתי קוראת לעצמי בשקט אך נכון. בכל סגנון. בהגיעי לגיל מצוות ידעתי לקרא בתורה בשיטות רבות: ה"ארץ-ישראלית", הייקית, המרוקאית, התימנית ועוד.

* * *

אך הדבר היחיד שציין את היותי בת-מצווה היה מסיבת כיתה בירושלים, שם התגוררנו בעת ההיא. הבנים התעללו בי, הדביקו סוכריות בכל מקום, גנבו מטבעות שאספתי. המסיבה לא התקיימה ביום הולדתי -- ערב בדיקת חמץ -- ולא סימלה דבר הקשור בבגרות הנפש. ברור שקריאה בתורה לא הייתה אף בגדר הניתן לדמיין, אבל קיוויתי לומר משהו, מהתורה ומהאגדה, שכל הזמן מלאה נפשי במ. קיוויתי שאולי אז יבינו בני הכיתה שלי לנפשי המשונה כל כך בעיניהם. יצאתי מן החוויה הזו מעונה. לא חשבתי לנסות שוב.

אבל לבסוף אכן אמרתי את דברי, היו הייתה לי "בת מצווה". הייתי בת שנים עשדה כפול שלוש, והיינו, מלאו לי שלושים ושש שנים. התגוררנו באותה העת בעיר אורבנה שבאילינוי, בארצות הברית. בבית הלל הנשים אמרו דברי תורה בבית-הכנסת האורתודוכסי דרך קבע. באשר לי, כבר הרצינית על התורה ונושאים רבים אחרים בפני קהלים רבים מכל סוג וגודל, כולל הקהל שהיה בפניי, הקהילה שלי.

ואף על פי כן, כשעליתי לעמוד מול הארון בפעם הזאת, לבי רתת, פקו ברכי והיו רועדות. לא

עלה בדעתי שאהיה נרגשת ונסערת כל כך. לא היה לי מושג עד כמה נזקקתי לסגירת המעגל הזו. מאחר ונולדתי ערב פסח, שבת בת המצווה שלי היא שבת חול המועד. בקריאת התורה משה, הדמות הקרובה כל כך ללבי, שב ועולה להר סיני וזוכה בחוויית הקרבה הגדולה מכולן אל האל. את ההתגלות המופלאה, ההבנה שהיא מעבר להשגתנו.

דברתי אודות מסעו של משה, בדידותו וזהותו המעורפלת, השיא המיסטי אשר בו לבסוף הוא משיג אחדות עם בני ישראל ומדבר אודות עצמו והעם בגוף ראשון רבים ("ילך נא ה' בקרבנו"). וסיפרתי אודות הירידה, ואיך האור שקרן ממנו הרחיק ממנו לעד, את העם שסוף סוף חש את עמם אחדות. איך אותה חוויה בעת ובעונה אחת נתנה לו את העם שלו ונטלה אותו ממנו לעד. ומאז עמד המסווה בינו ובין העולם, אפילו אחיו נותר בחוץ. המסווה יוסר בדברו עם האל. אחרי המעמד ההוא כבר היה משה עם רגל אחת בהר העברים.

קולי רעד. ידי מיוזעות כמו הייתי ילדה בת שנים עשרה מדברת לראשונה מול ציבור. הצער הפרטי הלך לו בחלוף המועד השלישי. היה תיקון. אותו רגע, עם ציבור בוגר ומזדהה שלא הבין את ההתרגשות אבל הבין את דברי והעריך אותם, סימל עבורי את העובדה שנמצא מרפא לעולל שנעשה לי, בהיותי ילדה רכה בשנים. בסופו של דבר, יהיו המכשולים העומדים בפנינו אשר יהיו, הדרך לבורא עולם אינה בידי איש לנעול או לפתוח.

* * *

בחיי הבוגרים, היו מקומות שקיבלו בברכה את מה שהיה לי להציע, והיו שלא. קראתי תורה לנשים במניינים לפני שלושים שנה, אבל אני מתייחסת לאלה כצעדים קטנים -- אמצעים לקראת מטרה. קראתי תורה לנשים בשמחת תורה, אבל מקומות בודדים מהסוג בו אני מתפללת מוכן לעשות צעד פשוט זה. בבית-הכנסת בו התפללתי בתל-אביב סרבו להציעתי לקרוא לנשים אך הציעו לי לומר דבר תורה בין מנחה לערבית. בעל הקורא השוגה בלי סוף ודרך קבע, יצא בהפגנתיות...

כאשר גדל בני, לימדתי אותו טעמי מקרא והפטרה. לאחרונה התקשר אליי מאוסטרליה ללמוד טעמי מגילת איכה.

הגישה אליה אני חותרת בציבור מונעת מכוח הדו-שיח הפנימי עם האל. ככל בני עמנו, אני מבקשת לנו, הנשים, גישה לטקס הציבורי כדי לחזק, ובמידה מסוימת לבטא את החוויה הרוחנית הפרטית והאינטימית. הציבור זקוק לנו, ואנו זקוקות לציבוריות. לא בפמיניזם טיפוסי אני עוסקת, כי אם בעבודת ה' הבווערת עמוק בתוכי.

המסע הזה הפנימי, בודד אם כי מרתק. המסע לאינטימיות עם האל מלא חתחתים וניסיונות. אין לי שותפים לדרך, אם כי יש אחרים באותו מסע אותם אני מזהה בשמחה רבה מידי פעם בדרכי. הוא עושה אותי מוזרה, ולעתים מוליד יצרים קשים אצל הזולת. אבל אני חפצה בזולת, בציבור, בעם. אני יצור חברתי, אוהבת אדם. הזעם והדחייה, אלה רגעים קשים לי מאוד.

כל צעד של דחייה או איבה מרחיק את הנוסעת הזאת מהוויית העולם הזה, ומוליד געגועים כלפי שמיא. אף אני תלויה בין שמים וארץ, ומי לא? אבל יש רגעים, יש שכר שאין מלים לתאר אותו. ויש ידידים של אמת. וישנו אור. הוא לא גנוז. הוא נסתה אבל נגיש. אני משתדלת לזכור.